

Martina Podboj
Umaška 22, HR-31000 Osijek
m.v.podboj@gmail.com

RED RIJEČI U HRVATSKOM I POLJSKOM JEZIKU: POTEŠKOĆE S KOJIMA SE SUSREĆU POLJSKI STUDENTI KROATISTIKE PRI USVAJANJU REDA RIJEČI U HRVATSKOM JEZIKU

Iako je riječ o srodnim jezicima sa slobodnim redom riječi, hrvatski i poljski standardni jezik razlikuju se u obveznom redu riječi, između ostalog i u pozicioniranju klitika; hrvatski pokazuje tendenciju slijediti tzv. Wackernagelovo pravilo, dok u poljskom jeziku po tom pitanju vlada puno veća sloboda. U ovom radu iznosim rezultate analize pogrešaka u redu riječi u hrvatskom jeziku koje su u pisanim radovima činili studenti kroatistike s dvaju sveučilišta u Poljskoj. Pretpostavka temeljena na teoriji usvajanja stranog jezika bila je da su pogreške rezultat negativnog prijenosa iz materinskog jezika. No tijekom analize pojavila se potreba za daljnjim i detaljnijim istraživanjem (iako je indikativna, analiza pogrešaka daje tek djelomičan uvid u problematiku) kojim bi se preciznije ustanovili razlozi negativnog prijenosa. Na samom kraju navodim pedagoške implikacije ovog i potencijalnih budućih istraživanja navedene problematike.

1. Hrvatski kao strani jezik u Poljskoj

U Poljskoj trenutačno postoje četiri lektorata hrvatskog jezika koji su pod ingerencijom Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske (na Sveučilištu Adama Mickiewicza u Poznańu, Šleskom sveučilištu u Katowicama – lektorat u Sosnowcu, Sveučilištu u Warszawi i na Jagelonskom sveučilištu u Krakówu) te jedan koji nije pod ingerencijom Ministarstva (Sveučilište

u Gdańsku). No interes Poljaka za učenjem hrvatskog kao stranog jezika u posljednje vrijeme doista raste, a s njim i broj lektorata na privatnim studijima i školama stranih jezika (npr. Bielsko-Biala, Wrocław). Osobno sam svjedočila tom interesu, i to u dva navrata u sklopu programa Erasmus; prvi put kao studentica na studiju kroatistike i anglistike na Sveučilištu Adama Mickiewicza u Poznańu, a zatim na stručnoj praksi kao lektorica hrvatskog jezika na Šleskom sveučilištu u Katowicama, na Institutu za slavensku filologiju u Sosnowcu.

U čestoj privatnoj i profesionalnoj interakciji s poljskim studentima kroatistike uočila sam dva velika problema s kojima se susreću pri učenju i usvajanju hrvatskog kao stranog jezika.

Izraženiji od ta dva problema jest usvajanje pravila naglasnog sustava čemu je neosporan uzrok negativan prijenos iz materinskog jezika. Naime, naglasni je sustav poljskog jezika fiksiran na pretposljednji slog (Jadacka i dr. 2008: 7).

Drugi se problem odnosi na pogreške u redu riječi u rečenici, bilo da je komunikacija formalna ili neformalna, pisana ili usmena. Želim naglasiti i da se oba problema javljaju kod govornika različitih jezičnih kompetencija – od početnika do naprednih korisnika. Uočene pogreške postale su mi problematične kada sam se kao lektorica praktikantica našla u situaciji u kojoj nisam znala studentima točno objasniti zašto griješe, i kada im kao izvorna govornica hrvatskog jezika nisam mogla pružiti dovoljno uvjerljive smjernice za ispravljanje pogrešaka, njihovo razumijevanje te izbjegavanje u budućnosti.¹

Takva me situacija intrigirala i potaknula da usporedim red riječi u oba jezika te pokušam sustavnije analizirati navedene pogreške u potrazi za povratnom informacijom koja bi poljskim studentima pomogla da ih osvijeste i ubuduće izbjegnu.

2. Red riječi unutar teorije usvajanja stranog jezika

Donedavno je usvajanje reda riječi ili poretka sintaktičkih kategorija bilo marginalna tema u istraživanjima procesa usvajanja stranog jezika (eng. *second/foreign language acquisition*).² Tek se u posljednjih nekoliko godina javljaju iscrpnije

¹ Da se s tim problemom susreću i brojni drugi lektori i studenti hrvatskog kao stranog jezika, ističe i Sanda Lucija Udier (2006) te navodi rezultate istraživanja provedenog na pedeset korisnika hrvatskog kao stranog jezika na Croaticumu, Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a koje je pokazalo da korisnici imaju znatnih poteškoća s pozicioniranjem enklitika te da im je usvajanje hrvatskog jezika olakšano kada su im ponudene smjernice za to u vidu pravila drugog mjesta.

² Općenito se u istraživanju procesa usvajanja stranog jezika koristi termin red riječi (eng. *word order*) ili usvajanje reda riječi (eng. *word order acquisition*).

studije te teme (npr. Jiang 2009, Westergaard 2009, Anderssen i dr. 2010). Usvajanje reda riječi u rečenici u stranom jeziku pristupa se uglavnom iz perspektive generativne gramatike, dok je potencijal funkcionalističkih pristupa jeziku poprilično zanemaren i neiskorišten.

Istraživanje procesa usvajanja stranog jezika pokazalo je da je red riječi, u odnosu na ostale jezične osobitosti, pod puno većim utjecajem prvog i/ili materinskog jezika (Jiang 2009: 6) jer se korisnici oslanjaju na materinski jezik i/ili drugi jezik / druge jezike koje poznaju te doslovno prevode površinske strukture i rečenične konstituente prilikom pisane i usmene uporabe stranog jezika, što rezultira pogreškama.

No lingvistička pretpostavka da su pogreške pri uporabi stranog jezika rezultat interferencije nije od pretjerane koristi ako se teorijske spoznaje ne iskoriste kao pomoć u praksi poučavanja stranog jezika. Pri poučavanju analiza pogrešaka luči višestruku korist: nastavniku ili predavaču daje povratnu informaciju o tome koliko je učenik/korisnik napredovao; istraživačima može dati odgovore na neka pitanja o tome kako se odvija proces usvajanja stranog jezika; omogućuje nastavniku ili predavaču da učeniku/korisniku da povratnu informaciju o njegovu napretku.

Krenimo od pretpostavke da odrasli korisnici zahvaljujući visoko razvijenoj konceptualizaciji svijeta oko sebe utemeljenoj na materinskom jeziku jednostavno ne mogu izbjeći povezivanje materinskog i stranog jezika te da usvajaju strani jezik koristeći se svojim materinskim jezikom kao oruđem (Jiang 2009).

Uzevši u obzir činjenicu da su hrvatski i poljski srodni jezici čiji se red riječi uglavnom karakterizira kao 'slobodan', očekuje se da će poljskim studentima kroatistike red riječi u hrvatskome biti lako usvojiti. No ipak, kako sam spomenula, poljski studenti kroatistike pri jezičnoj uporabi činili su vrlo uočljive pogreške u redu riječi, stoga se postavlja ključno pitanje ovog istraživanja: jesu li pogreške poljskih studenata kroatistike u redu riječi u rečenici u hrvatskom jeziku isključivo rezultat negativne interferencije i prijenosa iz poljskog? Da bismo dobili odgovor, treba usporediti ta dva jezika po pitanju reda riječi u rečenici, jer nam tvrdnja da su oba flektivna jezika sa slobodnim redom riječi ne govori puno.

3. Red riječi u hrvatskom i poljskom jeziku

Budući da se hrvatski uvijek opisivalo kao jezik sa slobodnim rasporedom rečeničnih komponenata, taj se fenomen nije detaljnije istraživao i opisivao, a tvrdnja da se radi o 'slobodnom redu' riječi zadržala se u svim normativnim priručnicima, gramatikama te udžbenicima hrvatskog (kao stranog) jezika.

Kao što doznajemo iz hrvatskih gramatikâ, za standardni je hrvatski jezik tipična velika sloboda u redanju riječi u rečenici (usp. Katičić 2002: 523) ili pak dosta slobodan poredak sintaktičkih kategorija / relativno slobodan red riječi u rečenicama (usp. Barić i dr. 1997: 595).

Uz općeprihvaćen stav o slobodi pozicioniranja konstituenata u rečenici dodaje se da se od njega izuzimaju klitike te da u njihovu slučaju postoji obvezatan red riječi i da za njihovo pozicioniranje postoje stroga i mehanički određena pravila (Katičić 2002: 527, Barić i dr. 1997: 595).

Problem s takvim tumačenjem reda riječi u hrvatskom standardnom jeziku nastaje kada se spoznaje i propisi iz normativnih priručnika trebaju primijeniti u nastavi hrvatskog kao stranog jezika. Kako upozorava Sanda Lucija Udier, ta gotovo aksiomska raširenost teze o slobodnom redu riječi u rečenici doprinijela je slaboj istraženosti same problematike i rezultirala time da nema materijala kojima bi se nastavnici i lektori hrvatskog jezika mogli služiti pri poučavanju reda riječi u rečenici. Nadalje, ističe da: „[velik] broj odstupanja od standarda u studenata na svim razinama učenja pokazuje da je ovladavanje redosljedom enklitika u hrvatskome kao J2 vrlo zahtjevno. Ta činjenica potvrđuje da se redosljed rečeničnih sastavnica u hrvatskome standardnome jeziku ne može smatrati slobodnim. Da je redosljed rečeničnih sastavnica (poglavito enklitika) slobodan, za njega ne bi vrijedila pravila. Kada ne bi bilo pravila, ne bi bilo ni odstupanja i redosljed se enklitika ne bi trebao posebno obrađivati i usvajati niti bi se u njemu moglo grijehiti. A u nastavnoj se praksi pokazuje upravo suprotno: nastavnici i studenti moraju uložiti znatan napor da bi obradili i usvojili redosljed enklitika.” (Udier 2006: 61–62).

No postoje i drugačija tumačenja. Naime u praksi je uočeno znatno odstupanje u odnosu na teoriju jer u jeziku u uporabi klitike nemaju uvijek svoje ‘rezervirano mjesto’ (Peti-Stantić 2007, Silić 1999a). Sličan je stav izražen i u *Gramatici hrvatskog jezika* Josipa Silića i Ive Pranjkovića: „Kada se govori o redosljedu članova i njihovih dijelova u rečenici, treba imati na umu to da pisani jezik podliježe ritmomelodijskim, a govoreni jezik logičkim zakonitostima. Tako će npr. naslonjenica (enklitika) ili zanaglasnica u pisanome jeziku dolaziti iza prve naglašene riječi u sintagmi, a u govorenome jeziku ondje gdje to logički slijed misli nalaže.” (Silić i Pranjković 2005: 374).

U poljskim jezičnim priručnicima (Jadacka 2006, Swan 2002) red riječi također nije detaljno analiziran. Spominje se obično to da je poljski flektivan jezik u kojem odnose u rečenici izriču afiksi, a ne linearni poredak elemenata. No unatoč toj slobodi, u standardnom poljskom jeziku postoje i neka ograničenja u redu riječi, a ona se odnose na logički poredak elemenata kao što su prijedlozi,

sastavni veznici, veznici zavisnosloženih rečenica te odnosne i upitne zamjenice. S druge strane, kad je o obavijesnom ustrojstvu riječ, stilski neutralan poredak u poljskom jeziku isti je kao i u hrvatskom: subjekt dolazi na prvo mjesto, a slijedi ga predikat s dopunama. Znatnija je razlika mogućnost postpozicioniranja i prepozicioniranja atributa u odnosu na imenicu (Jadacka i dr. 2008, Jadacka 2006), što u hrvatskom standardu nije prihvatljivo osim u nekim specifičnim konstrukcijama.

3.1. Pozicioniranje klitika u hrvatskom i poljskom standardnom jeziku

Općenito je prihvaćeno da flektivni jezici poput hrvatskog i poljskog slijede Wackernagelovo pravilo, prema kojemu nenaglašena riječ (klitika) stoji na drugom mjestu, odnosno naslonjena na prvu naglašenu riječ u rečenici (Migdalski 2006, Frans i Holloway King 2000). No iako su srodni i načelno slijede Wackernagelovo pravilo, slavenski jezici znatno se razlikuju u pozicioniranju klitika, što detaljno objašnjava Krzysztof Migdalski u knjizi *The Syntax of Compound Tenses in Slavic*, gdje uočava dijakronijsku tendenciju kršenja Wackernagelova pravila u poljskom jeziku (2006: 43). To je, pak, pojava koja može biti povezana s promjenama kroz koje poljske klitike prolaze. S druge strane, Migdalski navodi hrvatski kao prototipni primjer jezika koji slijedi Wackernagelovo pravilo iako je tu tezu lako dovesti u pitanje (Peti-Stantić 2007).

No hrvatski i poljski ne razlikuju se samo u tendenciji (ne)provođenja Wackernagelova pravila, nego i u nekim drugim pravilima pozicioniranja klitika, osobito zamjeničkih. Tu slobodu u njihovu pozicioniranju mogu objasniti promjene koje doživljavaju u suvremenom poljskom jeziku: dok hrvatski ima vrlo bogat enklitički sustav, u poljskom glavnina klitika, one glagolske i zamjeničke, gube svoj status (Migdalski 2006, Frans i Holloway King 2000, Swan 2002). Kao što doznajemo iz navedene literature, poljske glagolske klitike podliježu procesu afiksacije i to zbog semantičke redukcije prošlih vremena.³ S druge strane, zamjeničke klitike sve češće poprimaju osobitosti naglašanih zamjeničkih oblika; poprimaju vlastiti naglasak, gube se iz uporabe te ih zamjenjuju naglašeni oblici.⁴

Osim što zamjeničke klitike nisu ograničene svojim položajem, poljski se od hrvatskog jezika još razlikuje i u poretku zamjeničkih klitika u slučajevima kad ih se više nađe jedna do druge. U hrvatskom jeziku, kad se više nenaglaše-

³ Radi se o pomoćnom glagolu *być* čiji nenaglašeni oblici, za razliku od hrvatskog jezika, poprimaju afiksalni status; *-(e)m*, *-(e)ś*, *-(e)śmy*, *-(e)ście* i upotrebljavaju se za izricanje prošlog vremena.

⁴ Primjerice, nenaglašeni oblik lične zamjenice *ja* u akuzativu i genitivu, *mię*, potpuno je nestao iz uporabe te se danas u poljskom koristi samo naglašeni oblik *mnie*.

nih oblika zamjenica nađe zajedno, dativ uvijek prethodi akuzativu (*Je li Tomislav posudio Ivani auto? Da, na kraju **joj** (D) **ga** (A) je posudio.*), dok su u poljskom poredci DA (*Tak, na końcu **jej** (D) **go** (A) pożyczyl.*) i AD (*Tak, na końcu **go** (A) **jej** (D) pożyczyl.*) potpuno ravnopravni (Migdalski 2006: 226).

Kada je o glagolskim klitikama riječ, u poljskom se jeziku one pretvaraju u pokretne glagolske afikse i mogu se stoga pojaviti u bilo kojem položaju osim Wackernagelova. Mogu se prisloniti, osim uz glagol, uz bilo koju riječ (Sussex i Cubberly 2006: 415).

Iz navedenoga je vidljivo da se, iako se oba navode kao jezici sa slobodnim redom riječi, poljski i hrvatski razlikuju ne samo po tendenciji (ne)provođenja Wackernagelova pravila, nego i po pozicioniranju i grupiranju zamjениčkih klitika, za što u poljskom standardu vlada puno veća sloboda.

4. Analiza pogrešaka iz korpusa

Prije iznošenja rezultata analize pogrešaka u redu riječi poljskih studenata kroatistike, navest ću i opisati okolnosti provođenja samog istraživanja, kao i metodološki okvir i ograničenja same analize.

Interes za analizu pogrešaka javio se nakon mojeg povratka iz Poljske, što je istraživanje ograničilo na korpus studentskih pisanih radova koji sam prikupila tijekom svojih dvaju boravaka u toj zemlji. Radi se o tridesetak kratkih sastavaka, eseja i stručnih seminara studenata s različitih godina studija kroatistike na Šleskom sveučilištu u Katowicama/Sosnowcu te na Sveučilištu Adama Mickiewicza u Poznańu. No komunicirajući često sa studentima iz Poljske, stekla sam dojam da čine više pogrešaka u redu riječi prilikom govorne interakcije na hrvatskom, osobito u neformalnoj komunikaciji, što je vrlo važno istaknuti s obzirom na to da tada neusporedivo manje mare za jezičnu korektnost u odnosu na pisanje npr. eseja na jezičnim vježbama ili seminara iz jezičnih kolegija. Nažalost, u tom trenutku više nisam imala prilike prikupiti korpus govornog diskursa koji bi svakako dao potpuniju sliku usvajanja reda riječi u hrvatskom jeziku, stoga zaključke koji proizlaze iz ovoga deskriptivnog istraživanja treba promatrati kao tendencije prisutne u procesu usvajanja reda riječi u hrvatskom jeziku kod poljskih studenata.

Analizom pogrešaka u spomenutim radovima ustanovila sam da uvjerljivo prevladava pogrešno pozicioniranje klitika (više od 70 % pogrešaka), zatim slijedi postpozicija atributa (oko 20 % pogrešaka), a ostatak se odnosi na razne pogreške među kojima dominira pogrešno pozicioniranje predikata.

Treba svakako spomenuti da analiza pogrešaka daje tek djelomičan uvid u inače vrlo složen proces usvajanja reda riječi u stranom jeziku iz sljedećih razloga: neke se pogreške ne mogu predvidjeti; neke su pogreške sustavne, a neke slučajne; neke jezične konstrukcije korisnik može izbjegavati iz osjećaja da ih nije dovoljno svladao itd. Ipak, analiza pogrešaka može uputiti na određene tendencije u procesu usvajanja reda riječi kod poljskih kroatista i biti indikativna smjernica za neka daljnja istraživanja.

I u konačnici, želim napomenuti kako sam se pri identificiranju pogrešaka vodila pravilima koja propisuje standard, imajući na umu da je to ono što studenti kroatistike na studiju moraju usvojiti. Činjenica jest, dakako, kao što to ističe i Josip Silić, da u govornom jeziku vladaju potpuno drugačije zakonitosti od pisanoga te da se „način ostvarenja teksta govorenim jezikom ni pošto ne smije poistovjećivati s načinom ostvarenja teksta pisanim jezikom.” (1999a: 446).

A. Pogrešan položaj klitika (preko 70 % pogrešaka)

Kako je ranije opisano, razlike u provođenju Wackernagelova pravila u poljskom i hrvatskom velike su. Čak i ako pravilo o automatskom pozicioniranju klitika u hrvatskom i uzmemo samo kao uvjetno obvezujuće u hrvatskom jeziku, usporednom analizom vidljivo je da je ta tendencija tipičnija za hrvatski nego za poljski jezik, budući da u poljskom klitike gube svoj status i uživaju puno veću slobodu u pozicioniranju negoli je slučaj u hrvatskom jeziku.

To može objasniti pogreške [1] – [6] kao rezultat negativnog prijenosa iz poljskog jezika.

- [1] ... da svaka činjenica stoji za istinu i da fikcija **je** uvijek pogrešna.
- [2] *Odjednom svi zašutjeli su.*
- [3] *Kako to je moguće, da oni su takvi idioti?*
- [4] *Tako da valjan je ovo izvor informacija.*
- [5] *...informacije, koje smještene su u elektroničkim novinama.*
- [6] *Najelegantnije je kad otmotnica i posebni papir su u istoj boji.*
- [7] *Zabranjeno je njima bilo sudjelovati.*

Pogreške tipa [7] česte su u pisanim radovima studenata i vjerojatno su rezultat negativnog prijenosa iz poljskog jer se, kao što je ranije istaknuto, zamjenice vrlo rijetko koriste u nenaglašenim oblicima pa ih studenti na taj način koriste i u hrvatskom jeziku; s obzirom na to da je upotrijebljen naglašeni oblik zamjenice (*njima* umjesto *im*), i rečenični poredak je drugačiji.

Nešto su rjeđe pogrešno smještene zamjeničke klitike.

[8] *Nisam mogla **ju** više vidjeti.*

[9] *U ovom poglavlju **se ga** opisuje.*

[10] *... funkcije zamjenica u rečenici i kontekstu u kojem **se ih** koristi...*

[11] *Mora **on se** prilagoditi vremenu u kojem funkcionira.*

U primjerima [9] – [11] došlo je do krivog poretka jer u hrvatskom posvojnica dolazi tek nakon neodređene i pokazne, dok je u poljskom položaj povratne zamjenice *się* slobodniji.

B. Pogrešan položaj atributa (oko 20 % pogrešaka)

U hrvatskom jeziku pridjevske riječi u funkciji atributa uvijek dolaze ispred imenice koju opisuju (Barić i dr. 1997: 586, Silić i Pranjković 2005: 312), dok u poljskom jeziku atribut može stajati pretpozicijski i postpozicijski (Jadacka 2006: 169–171) stoga su pogreške [12] – [17] također mogući rezultat negativnog prijenosa iz poljskog jezika.

[12] *Nastala je čudna, **puna napetosti** atmosfera.*

[13] ***Ukazani prije** cilj rada postaviti ga u red...*

[14] *... pridodao je i nove **neprisutne dosad** u ovom žanru.*

[15] ***Načelo to se ne tiče** povratnih zamjenica.*

[16] ***Poglavlje to tiče se** hrvatskog preporoda.*

[17] ***Pisac taj je, po uzoru na poljsko romaneskno stvaralaštvo i djela Henryka Sienkiewicza...***

C. Ostale pogreške (manje od 10 % pogrešaka)

Iako u standardnome hrvatskom jeziku dominira poredak SPO, nerijetko se javlja i poredak PSO, ali ga se smatra stilski obilježenim. U poljskome standardnom jeziku poredak PSO nešto je prihvatljiviji u standardnom jeziku, osobito kada se radi o glagolu *biti* (Swan 2002: 377–394), što objašnjava pogreške [18] – [21].

[18] ***Jest to vrlo** važno...*

[19] ***Jest to samo** varka.*

[20] ***Predstavlja diplomski rad** također njegovo stvaralaštvo.*

[21] ***Mora on se prilagoditi** vremenu u kojem funkcionira.*

5. Zaključci i implikacije

Iz ove usporedbe reda riječi u dvama jezicima i analize pogrešaka poljskih studenata proizlazi nekoliko zaključaka. Prije svega, na razini korpusa uočavamo da prevladavaju pogreške s poretkom (uglavnom glagolskih) klitika i one su u većini slučajeva vrlo vjerojatno rezultat negativnog prijenosa iz poljskog jezika, što zaključujem na temelju usporedbe dvaju jezika po pitanju pozicioniranja klitika.

Nadalje, iako se oba jezika može svrstati u jezike kojima se provodi Wackernagelovo pravilo, automatsko pozicioniranje klitika sukladno Wackernagelovu pravilu treba shvatiti ponajprije kao tendenciju, i to ponajviše u standardnome pisanom jeziku. Tom je pozicioniranju, kao što je uočeno u literaturi, hrvatski skloniji od poljskog, i time se dio pogrešaka poljskih studenata može objasniti negativnim prijenosom. S druge pak strane, pod strogim mehaničkim uvrštavanjem klitika treba u hrvatskom jeziku uzeti u obzir poredak zamjeničkih klitika i nemogućnost pozicioniranja klitika nakon veznika. U ta se dva pogleda hrvatski i poljski potpuno razlikuju, a upravo je broj takvih pogrešaka u analiziranim tekstovima bio velik. Preostalih dvadesetak posto pogrešaka obuhvaća pogrešno pozicioniranje atributa, također na način tipičan poljskom jeziku, te pogrešno pozicioniranje predikata i nekih čestica.

Treba još napomenuti da navedene pogreške također mogu biti rezultat prijenosa iz nekoga drugog slavenskog jezika jer studenti kroatistike u Poljskoj redovito uče i do tri druga slavenska jezika u sklopu studija, što dodatno komplicira situaciju i zahtijeva detaljniju analizu.

Ono što uvijek treba imati na umu pri analizi pogrešaka kao metode proučavanja procesa usvajanja stranog jezika jest da pogreške nisu potpuni pokazatelj razine jezične kompetencije, jer ne možemo predvidjeti sve potencijalne pogreške koje je korisnik možda izbjegao jer se u nekom području jezičnog izražavanja nije osjećao dovoljno sigurnim. Ako prihvatimo da su pogreške u redu riječi u hrvatskom jeziku kod studenata u Poljskoj rezultat negativnog prijenosa, potrebno je daljnje iscrpnije istraživanje koje bi objasnilo mehanizme pomoću kojih spomenuti korisnici usvajaju red riječi.

Na ovoj razini istraživanja može se prihvatiti zaključak da je tendencija provođenja Wackernagelova pravila u hrvatskome, odnosno neprovođenja u poljskom jeziku najveći uzrok pogrešaka u redu riječi, budući da na krivi položaj klitika otpada preko 70 % pogrešaka. S druge pak strane, treba ipak napomenuti da pravilno pozicioniranje klitika u pisanim radovima studenata prevladava u odnosu na pogrešno. Ono što je izrazito važno istaknuti jest da su pogreške pri-

kupljene iz korpusa pisanih radova studenata, gdje se od njih očekuje primjenjivati sve zakonitosti standarda. Također, u pisanju korisnici imaju više vremena razmišljati o leksičkim, gramatičkim i u konačnici sintaktičkim odabirima, provjeriti ih u normativnim priručnicima itd. Kao napomenu također želim dodati da je moj dojam bio da studenti u govoru daleko više griješe u redu riječi, i to ne samo onih koje se kose sa standardom, ali ‘mogu proći’ u govornom jeziku, nego i onih koje rezultiraju gramatički neovjerenim i besmislenim rečenicama.

Zbog toga bi bilo potrebno istražiti pogreške koje su nastale u govornoj interakciji jer bi se tako dobila potpuna slika o ovoj problematici.

Također, otvara se pitanje treba li preuzeti potpuno bihevioristički pristup (da se ‘navike’ iz prvog jezika naprosto prenose u drugi) ili treba u ovakvu istraživanju primijeniti neki drugi pristup usvajanju stranog jezika. S obzirom na to da je riječ o srodnim jezicima, generativno-gramatički model nije isključen i pokazao se kao sretno rješenje pri usporedbi dvaju jezika u odnosu na pravila o redu riječi, iako smatram da ne treba isključiti mogućnosti kognitivno-funkcionalističkih pristupa i konverzacijske analize, osobito pri potencijalnim analizama govorenog diskursa studenata kroatistike.

U svakom slučaju, bilo bi potrebno prikupiti veći korpus, kako pisanog, tako i govorenog diskursa poljskih studenata kroatistike, identificirati pogreške, opisati ih i sistematizirati detaljnije kako bi se mogla dati bolja objašnjenja i prije nego potrebna povratna informacija studentima i svim korisnicima hrvatskog kao stranog jezika u Poljskoj, koja bi im pomogla ubuduće izbjeći pogreške, ali i olakšati usvajanje sintaktičkih osobitosti hrvatskog jezika. Budući da Poljska spada u države s najvećim brojem hrvatskih lektorata te da se u praksi lektori dosta teško nose s problematikom usvajanja reda riječi, detaljnija studija o ovoj problematici bila bi od velike vrijednosti.

Literatura:

- ANDERSSON, MARETE; KRISTINE BENTZEN; MARIT WESTERGAARD 2010. The Acquisition of (Word Order) Variation. *Variation in the Input, Studies in the Acquisition of Word Order*. Springer Science+Business Media B.V., 1–15.
- BARIĆ, EUGENIJA; MIJO LONČARIĆ; DRAGICA MALIĆ; SLAVKO PAVEŠIĆ; MIRKO PETI; VESNA ZEČEVIĆ; MARIJA ZNIKA 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- FRANS, STEVEN; TRACY HOLLOWAY KING 2000. *A Handbook of Slavic Clitics*. New York, Oxford: Oxford University Press.

- JADACKA, HANNA 2006. *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN.
- JADACKA, HANNA; ANDRZEJ MARKOWSKI; DOROTA ZDUNKIEWICZ-JEDINAK 2008. *Poprawna polszczyzna. Hasła problemowe*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN.
- JIANG, WENYING 2009. *Acquisition of Word Order in Chinese as a Foreign Language*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- KATIČIĆ, RADOSLAV 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: HAZU, Globus.
- MIGDALSKI, KRZYSZTOF 2006. *The Syntax of Compound Tenses in Slavic*. Utrecht: LOT.
- PETI-STANTIĆ, ANITA 2006. O kakvu je redu riječ? *Filologija*, 46–47, 227–238.
- PETI-STANTIĆ ANITA 2007. Wackernagelovo pravilo – norma ili mogućnost. *Sintaktičke kategorije*, Kuna, Branko (ur.), Osijek: Filozofski fakultet Osijek, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 173–187.
- PETI-STANTIĆ, ANITA 2009. Opis, propis i red riječi. *Treći hrvatsko-slovenski slavistički skup / Tretje hrvaško – slovensko slavistično srečanje*. Peti-Stantić, Anita (ur.), Zagreb: FFpress, 85–93.
- SILIĆ, JOSIP 1999a. Gramatički red riječi u hrvatskome jeziku. *Kolo*, 1, 440–447.
- SILIĆ, JOSIP 1999b. Gramatički red u hrvatskome standarnome jeziku (2). *Kolo*, 2, 461–468.
- SILIĆ, JOSIP; IVO PRANJKOVIĆ 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- SUSSEX, ROLAND; PAUL CUBBERLY 2006. *The Slavic Languages*. New York: Cambridge University Press.
- SWAN, OSCAR E. 2002. *A Grammar of Contemporary Polish*. Bloomington: Slavia Publishers, Indiana University.
- UDIER, SANDA LUCIJA 2006. Položaj glagolskih enklitika u nastavi hrvatskoga kao stranog jezika za početnike. *Lahor – časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 1, 61–68.
- WESTERGAARD, MARIT 2009. *The acquisition of word order: micro-cues, information structure, and economy*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Word Order in Croatian and Polish: Difficulties with Croatian Word Order Acquisition Encountered by Polish Students

Abstract

Croatian and Polish are fleective Slavic languages, both of which exhibit free word order. Second language acquisition research shows that the word order is much more influenced by native and/or first language of the learner, than any other linguistic feature. This suggests that Polish learners of Croatian will acquire Croatian word order without difficulty, due to similarities between the two languages. However, there is a significant amount of errors made by Polish students of Croatian, most of which, as would be expected, are wrong clitics positioning. Still, there are many errors caused by negative transfer from Polish. This paper shows the results of a small research conducted on students of Croatian at the University of Silesia in Katowice (Sosnowiec) and Adam Mickiewicz University in Poznań (3rd, 4th, and 5th year), where the author had spent time as a Croatian lecturer trainee and as an exchange student within the *Erasmus* programme. The reason for conducting such a research was the growing need for feedback which would help students avoid further errors, as well as enrich the process of learning Croatian syntactic rules. The analysis showed a need for a further investigation of the topic since error analysis gives only a partial insight to the problem, but can be indicative. Such investigation would help analyse and systematise errors more precisely, choose the most applicable second language acquisition theoretical framework, and identify reasons why negative word order transfer occurs. Since there are 5 Croatian language departments within Polish universities, such a study would enrich the study of Croatian as a foreign language in Poland significantly, which makes the pedagogical implications of this research far-reaching.

Ključne riječi: red riječi, hrvatski jezik, poljski jezik, pozicioniranje klitika, negativan prijenos

Key words: word order, Croatian language, Polish language, clitics positioning, negative transfer